

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Філологічний факультет

Кафедра сучасної української мови

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан
філологічного факультету
проф. Бунчук Б.І.

« 5 » 09. 2022 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни**

ПСИХОЛІНГВІСТИКА

(назва навчальної дисципліни)

вибіркова

(обв'язкова/вибіркова)

Освітньо-професійна
програма

«Філологія (українська мова та література)»

Спеціальність

035 Філологія

Галузь знань

03 Гуманітарні науки

Рівень вищої освіти

другий магістерський

Факультет

філологічний

Мова навчання

українська

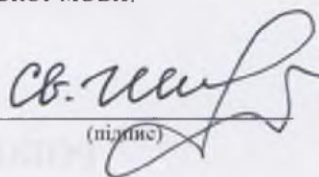
Чернівці – 2022

Робоча програма навчальної дисципліни «Психолінгвістика» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Українська мова та література» другого рівня вищої освіти за спеціальністю 035 Філологія галузі знань 03 Гуманітарні науки, що затверджена Вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (протокол №5 від 27 квітня 2022 р.).

Розробники: Тесліцька Галина Іллівна – кандидат філологічних наук, асистент кафедри сучасної української мови.

Затверджено на засіданні кафедри сучасної української мови.
Протокол № 1 від «30» серпня 2022 року.

Завідувач кафедри

(Шабат-Савка С. Т.)
(прізвище та ініціали)

Схвалено методичною радою філологічного факультету.
Протокол № 2 від «5» вересня 2022 року.

Голова методичної ради факультету

(Антофійчук А. М.)
(прізвище та ініціали)

© Тесліцька Г.І., 2022

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2022

1. Мета навчальної дисципліни: формування умінь аналізувати мовні явища як продукт втілення психічної діяльності людини; засвоєння інформації про зміст, проблеми і методи сучасної психолінгвістики; усвідомлення психічних процесів, що лежать в основі породження і сприйняття мовлення, вивчення особливостей розвитку мови та мовлення в онтогенезі; розуміння мови як визначального засобу управління мовленнєвою і немовленнєвою поведінкою людини.

2. Завдання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти зможуть набути **таких компетентностей:**

Загальні компетентності

ЗК-2 Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК-5 Здатність працювати в команді та автономно.

Фахові компетентності

ФК-1 Здатність вільно орієнтуватися в різних лінгвістичних напрямках і школах.

ФК-8 Усвідомлення ролі експресивних, емоційних, логічних засобів мови для досягнення запланованого прагматичного результату.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні:

знати:

- зміст та основні поняття психолінгвістики;
- основні підходи до розуміння предмета психолінгвістики, напрямки теоретичних і практико-орієнтованих психолінгвістичних досліджень;
- історію і сучасні тенденції розвитку психолінгвістичних концепцій;
- особливості психолінгвістичного аналізу текстів;
- мозкову організацію мовленнєвих процесів;
- особливості процесів продукування мовлення;
- особливості впливу вербального повідомлення та окремих слів на індивіда;
- механізми породження і сприймання мовлення; функції мови та мовлення;
- загальні психолінгвістичні закономірності засвоєння мови дітьми;
- закономірності мовленнєвого розвитку в онтогенезі.

уміти:

- аналізувати процес сприйняття мовлення як співвіднесення мовних знаків, організованих у морфологічному і синтаксичному відношенні, відповідно до уявлень мовця про дійсність.

- здійснювати документальний, фактографічний та семантичний пошук інформації, узагальнювати соціально-психологічну інформацію, формувати висновки та пропозиції;
- досліджувати текст як граничну (вищу) одиницю спілкування на знаковому рівні.
- аналізувати відображення у тексті мовної свідомості, мовної особистості та образу світу людини;
- працювати із мовним матеріалом для можливого прогнозування і розв'язування комунікативних конфліктів у професійному спілкуванні.

3. Програмні результати навчання:

ПР-5. Знаходити оптимальні шляхи ефективної взаємодії у професійному колективі та з представниками інших професійних груп різного рівня.

ПР-6. Застосовувати знання про експресивні, емоційні, логічні засоби мови та техніку мовлення для досягнення запланованого прагматичного результату й організації успішної комунікації.

ПР-7. Аналізувати, порівнювати і класифікувати різні напрями і школи в лінгвістиці.

ПР-17. Планувати, організовувати, здійснювати і презентувати дослідження та/або інноваційні розробки в конкретній філологічній галузі.

ПР-18. Презентувати результати наукового дослідження під час магістерського семінару, на науково-практичних конференціях, в одноосібних публікаціях, у наукових розвідках, написаних у співавторстві з науковим керівником.

4. Опис навчальної дисципліни

4.1. Загальна інформація

Назва навчальної дисципліни: <i>«Психолінгвістика»</i>											
Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	1	2	3	90	14	16			60		залік
Заочна	1	2	3	90	4	4			72		залік

4.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма						Заочна форма						
	усьог о	у тому числі					усь ого	у тому числі					
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Змістовий модуль 1.													
Психолінгвістика мовних одиниць													
Тема 1. Психолінгвістика – наука про мовленнєву діяльність. Історія становлення психолінгвістики	11	1	2			8		1					10
Тема 2. Онтогенез мовлення. Психолінгвістичні моделі породження та сприйняття мовлення.	10	2	2			6		1					10
Тема 3. Значення слова та смисл висловлювання. Мовний знак і його властивості. Знак і символ.	12	2	2			8			1				10
Тема 4. Психолінгвістична характеристика письма і читання як видів мовленнєвої діяльності.	12	2	2			8			1				11
Разом за ЗМ 1	45	7	8			30		2	2				41
Змістовий модуль 2.													
Психолінгвістика тексту													
Тема 5. Текст як комунікативна та інформаційна цілісність.	10	2	2			6		1					10
Тема 6. Об'єктивна і суб'єктивна семантика у психолінгвістиці.	12	2	2			8			1				10
Тема 7. Національно-культурна специфіка мовленнєвої і немовленнєвої поведінки. Етнопсихолінгвістика як галузь психолінгвістики.	12	2	2			8		1					10
Тема 8. Прикладні аспекти психолінгвістики. Інтерпретація смислів та моделі світу.	11	1	2			8			1				11
Разом за ЗМ 2	45	7	8			30		2	2				41
Усього годин	90	14	16			60		4	4				82

4.2.1 Теми практичних занять

№	Назва теми	К-сть годин	
		д.ф.н.	з.ф.н.
1	Сутність, предмет і завдання психолінгвістики. Особливості функціонування психолінгвістики як науки. Особливості взаємодії психології та лінгвістики (поч. ХІХ-сер. ХХ ст.). Міждисциплінарність психолінгвістики. Особливості сучасної психолінгвістики. Мова – мовлення – мовленнєва діяльність.	2	
2	Психолінгвістичні теорії породження мовлення Теорії походження мовлення. Продукування мовлення як процес. Моделі породження мовлення: стохастична модель; модель безпосередніх складових; трансформаційно-генеративна граматики Н. Хомського; модель Л.Виготського; модель О. Лурії.	2	1
3	Психолінгвістичні аспекти сприйняття мовлення. Сприйняття мовлення як процес. Теорії сприйняття мовлення. Розуміння як результат осмислення мовлення. Основні характеристики процесу сприйняття та оцінювання тексту.	2	
4	Онтогенез мовлення як процес становлення та розвитку мовлення окремого індивіда. Про природу мови і мовлення та онтогенез мовлення в філогенезі людини. Критичний період для засвоєння мови. Процес засвоєння мови дитиною: сприймання, слухове розрізнення та продукування звуків людського мовлення немовлятами; перші слова; розвиток граматики і дитяча словотворчість; основні принципи розвитку раннього дитячого мовлення. Проблема впливу середовища і генетики на мовленнєвий розвиток дитини. Дитяче мовлення як ключ до розуміння пізнавальних процесів.	2	1
5	Національно-культурна специфіка мовленнєвої і немовленнєвої поведінки. Етнопсихолінгвістика як галузь психолінгвістики. Трансляція культури в мовленнєвій діяльності. Поняття лакун. Мовні та мовленнєві лакуни. Система чинників, які характеризують культурно-національну спільноту. Форми немовленнєвої поведінки.	2	1
6	Соціально-психологічні аспекти етнопсихолінгвістики. Роль соціалізації у формуванні мовної особистості. Особливості поведінки в міжкультурній комунікації. Соціально-символічна регуляція поведінки співрозмовника.	2	
7	Комунікативна поведінка мовної особистості. Сучасні підходи до вивчення мовної особистості. Рівні мовної особистості: експонентний (формальний), субстанційний, інтенційний. Мовні риси: персуазивність (переконливість), голослівність, хезитивність (нерішучість, схильність до сумнівів).	2	
8	Текст як комунікативна та інформаційна цілісність. Одиниці тексту. Ознаки тексту. Тема, рема, семантичні поля та пресупозиції при сприйнятті повідомлення. Дискурс, наратив, метатекст. Контекст, підтекст. “Семіотичний простір”. Експериментальне вивчення побудови висловлювання та зв’язного тексту в аспекті психолінгвістики.	2	1
Разом:		16	4

4.2.2. Зміст завдань для самостійної роботи

№ п/п	Назва теми	Кількість годин	
		Д.ф.н.	З.ф.н.
1.	Психолінгвістика – наука про мовленнєву діяльність. Історія становлення психолінгвістики	8	10
2.	Онтогенез мовлення. Психолінгвістичні моделі породження та сприйняття мовлення.	6	10
3.	Значення слова та смисл висловлювання. Мовний знак і його властивості. Знак і символ.	8	10
4.	Психолінгвістична характеристика письма і читання як видів мовленнєвої діяльності.	8	11
5.	Текст як комунікативна та інформаційна цілісність.	6	10
6.	Об'єктивна і суб'єктивна семантика у психолінгвістиці.	8	10
7.	Національно-культурна специфіка мовленнєвої і немовленнєвої поведінки. Етнопсихолінгвістика як галузь психолінгвістики.	8	10
8.	Прикладні аспекти психолінгвістики. Інтерпретація смислів та моделі світу.	8	11
	Разом	60	82

5. Форми і методи навчання. Вивчення курсу передбачає застосування таких **методів**: робота з методичною літературою, освітніми порталами та сайтами, текстовими джерелами та інтернет-ресурсами.

Курс «Психолінгвістика» передбачає такі **форми навчання**: на практичних (практичні роботи, дискусії), контрольних роботах за окремими темами, тестування, виступи, презентації); самостійних роботах (лінгвістичний словник, папка із редагованими документами); на консультаціях (захист індивідуальних завдань (презентацій, рефератів, перевірка виконання практичних робіт (вправ); під час перевірки домашніх завдань.

6. Система контролю та оцінювання

Поточний контроль: здійснюють на заняттях через:

- виконання практичних завдань на модульних контрольних робіт;
- індивідуальну та групову (в парах і групах) роботу;
- фронтальне усне опитування, перевірка рівня засвоєння теоретичного матеріалу за навчальними темами;
- бліц-опитування;
- письмові самостійні роботи (реферати, есе, доповіді тощо);
- практичні, індивідуальні та самостійні завдання;
- розв'язання проблемних і творчих завдань;
- взаємоконтроль студентів у парах і групах;
- тестові завдання;
- оцінювання домашніх завдань;

- діагностика результатів самостійні роботи;
- проведення модульних контрольних робіт.

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Комплексна діагностика знань, умінь і навичок студентів з курсу здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань (заліку).

Об'єктом оцінювання знань студентів є програмовий матеріал дисципліни, засвоєння якого перевіряється під час контролю.

Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння та засвоєння програмового матеріалу, виконання практичних, умінь самостійно опрацьовувати тексти, складання конспекту, написання реферату, створення лінгвістичного словника, створення презентації, здатності публічно чи письмово представляти певний матеріал.

Завданням підсумкового контролю (залік) є перевірка глибини засвоєння студентом програмового матеріалу дисципліни, логіки та взаємозв'язків між окремими її розділами, здатність творчого використання набутих знань, умінь сформулювати своє ставлення до певної проблеми, що впливає зі змісту дисципліни.

При комплексній оцінці успішності викладач визначає види робіт і критерії оцінювання з урахуванням особливостей навчальної дисципліни, обсягу годин, відведених навчальним планом, контингенту студентів.

Критерії оцінювання:

1. При усних відповідях: — повнота розкриття питання; — логіка викладення, культура мовлення; — упевненість, аргументованість та емоційність; — використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників, журналів, інших періодичних видань тощо); — аналітичні міркування, умінь робити порівняння, висновки.

2. При виконанні письмових завдань: — мовна грамотність — повнота розкриття питання; — цілісність, системність, логічна послідовність, умінь формулювати висновки; — акуратність оформлення документа та письмової роботи; — підготовка матеріалу (реферату, презентації) за допомогою комп'ютерної техніки, різних технічних засобів (плівок, слайдів, приладів, схем тощо).

Оцінювання виконання студентами окремих елементів тем проводиться: на практичних (практичні завдання, обговорення), контрольних роботах за окремими темами, тестування, виступи, презентації); самостійних роботах (лігвістичний словник, папка із редагованими документами); на консультаціях (захист індивідуальних завдань (презентацій, рефератів).

Для консультування студентів із виконання індивідуальних і домашніх завдань, контрольних робіт, їх підготовки до поточного оцінювання знань (відповідно до розкладів занять та консультацій викладача) передбачаються індивідуальні та групові консультації.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)								Кількість балів (заліков а робота)	Сумарна кількість балів
Змістовий модуль №1				Змістовий модуль № 2					
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	40	100
7	8	7	8	8	7	8	7		

7. Рекомендована література

7.1. Основна

1. Бацевич Ф.С. Атмосфера спілкування: спроба психолінгвістичного дослідження // Мовознавство. 2002. №№4-5.
2. Загнітко А., Михальченко М. Основи психолінгвістики: науково-навчальне видання.– Донецьк: ДонДУ, 2008. 233 с.
3. Засекіна Л. В., Засекін С. В. Вступ до психолінгвістики. Острого: Нац. ун-т «Острозька академія», 2002. 168 с.
4. Засекіна Л.В., Засекін С.В. Психолінгвістична діагностика. Луцьк: РВВ "Вежа" Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. 188 с.
5. Калмикова Л. О., Калмиков Г. В., Лапшина І. М., Харченко Н. В. Психологія мовлення і психолінгвістика: навч. посібник для студ. вищих навч. закл. Переяслав-Хмельницький : Переяслав-Хмельницький пед. ін-т, 2008. 325с.

6. Карп'юк М.Д. Текст з позиції психолінгвістичного та синергетичного підходів. *Гуманітарний вісник Переяслав-Хмельницького ДПУ імені Григорія Сковороди*. 2006. №9. С. 154-159.
7. Коломійцева О. А. Навчальний посібник до спецкурсу "Психолінгвістика". К.: Київський держ. лінгв. ун-т., 1999. 131с.
8. Куранова С.І.. Основи психолінгвістики: навч. посібник. К.: ВЦ «Академія», 2012. 208 с.
9. Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія професійної комунікації. Чернівці, XXI, 2010, 317 с.
10. Павленко В.М., Таглін С.О. Етнопсихологія: навч. посібник. К.: Сфера, 1999. 408 с.
11. Потебня О. Думка й мова. *Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* Львів: Літопис, 2001. С. 34-52.
12. Савінова Н. В., М. І. Берегова Психолінгвістика : навчально-методичний посібник. Миколаїв, 2020. 92 с.
13. Фізер І. Психолінгвістична теорія Олександра Потебні: Метакритичне дослідження. К., 1996. 192 с.
14. Шабат-Савка СТ Категорія комунікативної інтенції в українській мові: монографія. Чернівці: Букрек, 2014. 412 с.

7.2. Додаткова література

1. Бахтін М. Висловлювання як одиниця мовленнєвого спілкування. Проблема тексту у лінгвістиці, філології та інших гуманітарних науках. *Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* Львів: Літопис, 2001. С. 406-424.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. 2-ге вид., доп. К. : ВЦ «Академія», 2009. 376 с.
3. Бацевич Ф. С. Філософія мови: Історія лінгвофілософських учень : підручник. 2-ге вид., стереотип. К. : ВЦ «Академія», 2011. 240 с.
4. Гавриш Н. Розвиток мовленнєвої творчості в дошкільному віці. Донецьк: ТОВ «Либідь», 2001. 218с.
5. Дубравська Д.М. Основи психології: Навчальний посібник. Львів: Світ, 2001. 280 с.
6. Калмикова Л. О., Марченко Н. В., Дем'яненко С. Д., Порядченко Л.А. Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку : монографія. К.: ПП Медведєв, 2007. 304 с.
7. Методичні рекомендації до курсу «Психолінгвістика» / укладач: К. А. Марчук. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. 39 с.
8. Серажим К.С. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність. К.: Київський національний університет, 2002. 392 с.
9. Філіппова І.Ю. Міжкультурна комунікація. Психологічний дискурс. *Практична психологія та соціальна робота*. 2004. № 4. С. 5.
10. Чепелева Н.В. Психологія читання тексту студентами вузів. К.: Либідь, 1990. 98 с.

7.3. Електронні інформаційні ресурси

1. <https://psycholing-journal.com/index.php/journal>
2. <http://tppjournal.com.ua/>
6. <http://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/ls>